



Study of the effect of Tourism Development on Income Distribution in Iranian provinces

Sayed Amin Mansouri*

Associate Professor, Department of Economics, Shahid Chamran University of Ahvaz, Ahvaz, Iran.

Sayed Morteza Afghah

Associate Professor, Department of Economics, Shahid Chamran University of Ahvaz, Ahvaz, Iran.

Shamim Shojaei

M.Sc. of Economics, Department of Economics, Shahid Chamran University of Ahvaz, Ahvaz, Iran.

Abstract

One way to improve income distribution is to develop tourism. The development of the tourism industry is a great importance for developing countries facing problems such as low per capita income and poor income distribution. So, the main objective of this study is to examine the effect of tourism development on income distribution in selected provinces of Iran. In order to examine the effect of tourism development on income distribution in selected provinces of Iran for the period 2011-2021, a panel method was used. The result of the tourism index showed that tourism increases the Gini coefficient and inequality in the provinces. The effect of exports, unemployment rate, foreign capital, inflation rate and per capita income on the Gini coefficient have also been positively met. The per capita distance ratio in the provinces of Iran has had a negative effect on income distribution, which shows that the farther it is from the capital, the lower the Gini coefficient and the fairer the income distribution.

Keywords: Tourism development, economic growth, income inequality

* Corresponding Author: Sa.mansouri@scu.ac.ir

How to Cite:

JEL Classification: Z32, O40, D33.

Introduction

Iran is considered as an important tourism hub in the world. Thanks to its ancient culture and civilization, nature and climate etc., this country is capable of being a major tourist attraction in an international level. So, using tourism capabilities, large investment and paying attention to this sector can be a crucial tool for economic growth and development of this country (Sharifi-Renani et al., 2009). Tourism can be introduced as an instrument for income redistribution, particularly if it is regarded as the most important service of government revenue. Admittedly, allocating tourism revenues to improving the welfare of the poor is a vital task for government (Incera & Fernández, 2015). Development of tourism has direct and indirect impacts on economic benefits; however, majority of studies have considered its direct impacts like economic growth. Here, there appears a question, 'How does income earned from entering tourists and creating employment due to tourism impact income distribution?'

Methodology

Timespan was selected 2011-2021 based on available annual data and the cross-section range of this research is 31 provinces of Iran. This research uses panel data. Provinces and timespan were selected based on availability and quality of data. It was chosen the base year in this research and the real data otherwise this year was conceived to this year there are different indexes such as Gini, Atkinson and there for investigating income inequality. Gini index is the most usable one in economic studies and it has been used to measure income inequality in this study. Income per capita (YP) based on 1395 has been obtained through dividing GDP to population and the variable of income growth per capita (GYP) has been obtained through the change in GDP compared to the year before. Attracted foreign investment (FDI) is a percentage of GDP. Export value (EXP) expresses the value of exports from each province. (DS) is the geographical variable of the research and shows the distance between the province and Tehran. It has been obtained by dividing distance to population of each province unemployment rate (UNE) and inflation rate (P) are other variables

impacting income distribution that are considered in this research. For tourism index (TR) total trips for each province have been used and finally dummy variable (DUMI) was used for sanction removing period (JCPOA period). Statistics related to TR and GI were extracted from Iran statistics center¹, those related to UNE,EXP,FDI,GYP and YP were extracted from the ministry of economy² and statistics related to inflation were extracted from the central bank³. In order to investigate the impact of tourism development on income distribution in selected provinces of Iran. The below model has been used

$$GI_{it} = f(TR_{it}, FDI_{it}, EXP_{it}, UNE_{it}, YP_{it}, GYP_{it}, DS_{it}, P_{it}, DUM1_{it})$$

In this model:

t : time

i : province

Gini index GI

Tourism index TR

Unemployment rate UNE

Inflation rate P

Export value EXP

Attracted foreign investment FDI

The variable of income growth per capita GYP

Income per-capita YP

Distance between the province and Tehran DS

Results

According to the significance obtained for the variables, it is clear that most of the variables are significant at the 99 and 95% confidence levels. The width from the origin of the model is positive and significant. The adjusted coefficient of determination of the model was 0.81 units, which shows the good fit. Watson's camera statistic is also at an acceptable level of 1.8. The interpretation of the results also shows that tourism development had a positive and significant effect on the Gini coefficient. This means that with the improvement of tourism development in the provinces of Iran, the Gini coefficient has increased, which itself indicates the inequality of income distribution. The effect of export on the Gini coefficient is also positive, but it is not significant. The inverse of the unemployment rate has had a negative

¹ www.amar.org.ir

² www.databank.mefa.ir

³ www.cbi.ir

effect on the Gini coefficient, which indicates a positive relationship with the Gini coefficient, and it is clear that the higher the unemployment rate, the higher the Gini coefficient. The relationship between the province's attracted foreign capital and the Gini coefficient also shows a positive relationship with the Gini coefficient, which indicates that the effect of this variable on income distribution has made it unequal. The inverse of the inflation rate also had a negative effect, which indicates a positive relationship between inflation and the Gini coefficient. In other words, inflation has increased the Gini coefficient. Per capita income has had a positive effect on the Gini coefficient in Iran's provinces, which shows that with the increase in per capita income, the distribution is unequal. The per capita distance ratio in Iran's provinces has had a negative effect on income distribution, which shows that the greater the distance from the capital, the lower the Gini coefficient and the more equitable income distribution.

Discussion

The need to pay attention to creating employment and reducing the unemployment rate in order to reduce income inequality

→ The need to examine the dual relationship between economic growth and income inequality and explain economic growth policies by considering its increasing effect on income inequality.

→ The need to change and clarify tourism development policies by considering the target community of poor people in order to have a positive effect of tourism on income inequality.

→ Drafting and revising the export policies of the provinces by reflecting the positive effect of exports in the process of reducing the income gap

→ Enacting laws to attract new investments in order to influence different target groups in order to reduce income inequality.

In other words, the results obtained from this study showed that in the formulation of economic growth and development policies, the society with low to medium income was not considered and this indicates that all economic growth and development policies of the country need to be revised. and re-examination.

Conclusion

One of the ways to improve income distribution is the development of tourism. The development of the tourism industry is very important for developing countries that are facing problems such as low per capita income and improper distribution of income. Therefore, the main purpose of this study is to investigate the effect of tourism development on income distribution in selected provinces of Iran. In order to investigate the effect of tourism development on income distribution in selected provinces of Iran for the period 2011-2021, the panel data method was used. The result obtained from the tourism index showed that tourism increases the Gini coefficient and inequality in the provinces. The effect of export, unemployment rate, foreign direct investment (FDI), inflation rate and per capita income on the Gini coefficient is also positive. The per capita distance ratio in Iran's provinces has had a negative effect on income distribution, which shows that the greater the distance from the capital, the lower the Gini coefficient and the more equitable income distribution.

Funding

This study is part of Mrs. Shojaei's master's thesis in economics under the supervisor of Dr. Sayed Amin Mansouri and Dr. Sayed Morteza Afghah at Shahid Chamran University of Ahvaz, sponsored by Vice-Chancellor for Research Affairs of the Shahid Chamran University of Ahvaz with Grant number SCU.EE1400.30460.

Authors' Contribution

All authors approved the manuscript's content and agreed on all aspects of the work.


Conflict of interest


The authors declared no conflict of interest.


Acknowledgements

We hereby express our gratitude to the Vice-Chancellor for Research Affairs of the Shahid Chamran University of Ahvaz, who assisted the author in conducting this research.

بررسی اثر توسعه گردشگری بر توزیع درآمد در استان های ایران

سید امین منصوری * | دانشیار، گروه اقتصاد، دانشگاه شهید چمران اهواز، اهواز، ایران.

سید مرتضی افقه  | دانشیار، گروه اقتصاد، دانشگاه شهید چمران اهواز، اهواز، ایران.

شمیم شجاعی  | کارشناس ارشد اقتصاد، گروه اقتصاد، دانشگاه شهید چمران اهواز، اهواز، ایران.

چکیده

یکی از راهکارهای بهبود توزیع درآمد، توسعه گردشگری است. توسعه صنعت گردشگری برای کشورهای در حال توسعه که با معضلاتی چون درآمد سرانه پایین و توزیع نامناسب درآمد مواجه اند، از اهمیت فراوانی برخوردار است. لذا هدف اصلی این مطالعه بررسی اثر توسعه گردشگری بر توزیع درآمد در استان های منتخب ایران است. به منظور بررسی اثر توسعه گردشگری بر توزیع درآمد در استان های منتخب ایران برای دوره ۱۴۰۰-۱۳۹۰ از روش تابلویی استفاده گردید. نتیجه به دست آمده از شاخص گردشگری نشان داد که گردشگری باعث افزایش ضریب جینی و نابرابری در استان ها می گردد. اثر صادرات، نرخ بیکاری، سرمایه ی خارجی جذب شده ی استان، نرخ تورم و درآمد سرانه بر ضریب جینی نیز مثبت برآورده شده است. نسبت فاصله سرانه در استان های ایران اثری منفی بر توزیع درآمد داشته است که نشان می دهد هر چقدر از پایتخت فاصله گرفته شده است ضریب جینی کاهش یافته و توزیع درآمد عادلانه تر شده است.

واژه های کلیدی: توسعه گردشگری، رشد اقتصادی، نابرابری درآمد، تابلویی، ایران.

JEL: Z32, O40, D33

این مطالعه بخشی از پایان نامه کارشناسی ارشد خانم شمیم شجاعی در رشته اقتصاد به راهنمایی دکتر سید امین منصوری و دکتر سید مرتضی افقه در دانشگاه شهید چمران اهواز است.

* نویسنده مسئول: sa.mansouri@scu.ac.ir

مقدمه

توزیع درآمد و راه های تعدیل نابرابری در توزیع درآمد یکی از مباحث مهمی است که در هر نظام فکری و اقتصادی مورد توجه افراد و اقتصاددانان کشور های در حال توسعه قرار دارد. از آنجایی که میزان رفاه اجتماعی خانوار ها به میزان درآمد آنها بستگی دارد و توزیع مناسب درآمد می تواند باعث افزایش سطح رفاه اجتماعی در کل جامعه و برای اکثریت خانوار ها گردد، لذا توزیع عادلانه درآمد یکی از اهداف مهم برنامه های توسعه کشور می باشد (Mehrra & Shirmohammadi, 2019). طبق گزارشی از سازمان جهانی گردشگری (UNWTO) ، در سال ۲۰۰۵ با عنوان "استفاده از گردشگری برای اهداف توسعه هزاره" گردشگری به عنوان یک عامل اساسی در توسعه اجتماعی و اقتصادی معرفی و شناسایی شد (Hudman & Hawkins, 1989). نابرابری درآمد یک مشکل مهم برای جنبه های مختلف اقتصاد و جامعه محسوب می شود. به عنوان مثال، نابرابری درآمد بر رشد اقتصادی تأثیر منفی می گذارد و همچنین می تواند منجر به درگیری و تنش های داخلی شود (Fang et al., 2021). علاوه بر این، نابرابری درآمد اعتماد اجتماعی را در میان فعالان اقتصادی کاهش می دهد و حتی می تواند باعث افزایش نرخ جرم و جنایت شود (Dabla-Norris, 2015). بنابراین، درک عوامل تعیین کننده نابرابری درآمد در کشورهای توسعه یافته و در حال توسعه ضروری است. بسیاری از تحقیق ها، اخیراً به وجود رابطه ای معنا دار بین گردشگری و توزیع درآمد دست یافته اند. به عنوان مثال آلام و پاراماتی (۲۰۱۶)، به تاثیر گردشگری بر نابرابری درآمد در اقتصادهای در حال توسعه پرداخت. این تجزیه و تحلیل از مجموعه داده های پانل متعادل از سال ۱۹۹۱ تا ۲۰۱۲ در مورد ۴۹ اقتصاد در حال توسعه در سراسر جهان استفاده کرد. یافته های تجربی نشان می دهد که گردشگری نابرابری درآمد را به طور قابل توجهی در کشورهای در حال توسعه افزایش می دهد. علاوه بر این، کشش های بلندمدت درآمد مجذور گردشگری وجود فرضیه منحنی کوزنتس را بین درآمد گردشگری و نابرابری درآمد تأیید می کند، به این معنی که اگر سطح فعلی گردشگری دو برابر شود،

نابرابری درآمدی در اقتصادهای در حال توسعه را به طور قابل توجهی کاهش می‌یابد (Alam & Paramati, 2016). همچنین مطالعات انجام شده توسط (Tohamy & Swinscoe, 2000)، (Sugiyarto et al., 2002)، (Brau et al., 2003)، (Reisinger & Steiner, 2006) و (Page, 2014) مشخص می‌کند که رشد گردشگری یک عامل مهم در کاهش نابرابری است. این عامل نیروی کار بیشتری نسبت به سایر بخش‌های غیر کشاورزی استفاده می‌کند و به نسبت زنان و کارگران نیمه‌ماهر بیشتری را در برمی‌گیرد. یافته‌ها حاکی از آن است که شغل‌های ناشی از گردشگری افراد کم درآمد بیشتری را در کشورهای در حال توسعه به کار می‌گیرد (Aligholizadeh Firoozjaie et al., 2019). بر این اساس، گردشگری را می‌توان به عنوان ابزاری برای توزیع مجدد درآمد معرفی کرد. با توجه به اینکه سیاست‌های مالی دولت که عمدتاً منجر به تغییر در توزیع درآمد در کشور می‌شود، هزینه‌های زیادی به کشور از جمله تورم وارد می‌کند، این بخش می‌تواند به عنوان بخش مهمی از منابع درآمدی دولت جایگزین نفت و یا اخذ مالیات گردد. با این پیش فرض، تخصیص درآمدهای حاصل از گردشگری در جهت بهبود رفاه حال فقرا برای دولت امری حیاتی است (Incera & Fernández, 2015).

صنعت گردشگری برای جوامعی که وضعیت اقتصادی نامطلوبی دارند، می‌تواند مفید باشد. به‌ویژه برای مسئله توزیع درآمد که یکی از مشکلات مهم در کشورهای در حال توسعه است (Hatami et al., 2017). صنعت گردشگری، در کنار سایر صنایع می‌تواند اثر مثبتی بر رفاه جامعه داشته باشد (Ritchie, 1993). طبق گزارش سازمان جهانی گردشگری و سفر (WTTC)^۱ در سال ۲۰۱۸، صنعت گردشگری ۱۰٫۴٪ از تولید ناخالص داخلی جهان و تقریباً ۱۰٪ از هر ۱۰ شغل (۹٫۹٪) را در بر می‌گیرد. در سال ۲۰۱۶ بخش گردشگری ۶٫۶٪ از صادرات جهان و تقریباً ۳۰٪ از صادرات خدمات جهان را به خود اختصاص داد. بر اساس این گزارش در سال ۲۰۲۳، گردشگری بین‌المللی به ۱٫۴ تریلیون دلار رسیده است. همچنین آخرین داده‌های گردشگری سازمان ملل^۲ همچنین از تأثیر گردشگری بر اقتصاد حکایت دارد. بر اساس

^۱ World Travel & Tourism Organization

^۲ United Nation World Tourism (UNWTO)

برآوردهای اولیه، درآمد گردشگری بین‌المللی در سال ۲۰۲۳ به ۱,۴ تریلیون دلار رسید که حدود ۹۳ درصد از ۱,۵ تریلیون دلار درآمد مقصد در سال ۲۰۱۹ بیشتر است. برآوردهای اولیه در مورد سهم اقتصادی گردشگری از تولید ناخالص داخلی در سال ۲۰۲۳، نشان می‌دهد که ۳,۳ تریلیون دلار یا ۳ درصد از تولید ناخالص داخلی جهانی متعلق به این بخش است (Buhalis et al., 2023). به دلیل اهمیت زیاد این بخش در اقتصاد، کشورها به عنوان یک ابزار مهم برای رشد و توسعه به گردشگری روی آورده‌اند (Garza-Rodriguez, 2019). نظریه‌ی گردشگری منجر به رشد، گردشگری جهانی را عامل مهمی برای رشد اقتصادی می‌داند و دریافته‌ی‌های ناشی از گردشگری، منبع مهم درآمد برای اقتصاد ملی است و رشد سریع گردشگری از طریق اثرات تکاثری، افزایش درآمد خانوار، افزایش دریافتی‌های دولت، بهبود تراز تجاری و افزایش درآمد مالیاتی و ایجاد اشتغال را به دنبال دارد (Kohansal & Tohidi, 2014). صنعت گردشگری دارای پتانسیل‌های زیادی از جمله ایجاد اشتغال، تهیه سرمایه برای سرمایه‌گذاری زیربنایی، ایجاد تعادل در دستمزدها، کمک به خلق ارتباط میان بخش‌های اقتصادی می‌باشد (Farzin et al., 2015). با توجه به تجربه‌ی کشورهای که از طریق صنعت گردشگری توانستند توسعه اقتصادی را بوجود بیاورند، گردشگری را می‌توان یک عامل کمک‌کننده (موتور محرک) برای اقتصاد و بخش‌های اجتماعی و توسعه اقتصاد ملی دانست (Shahbaz et al., 2019). با این حال بر اساس گزارش سازمان گردشگری و سفر^۱ در سال ۲۰۲۳، نشان می‌دهد که صنعت گردشگری ایران در سال‌های اخیر با فراز و نشیب‌های قابل توجهی روبه‌رو بوده است. این صنعت که در سال ۲۰۱۹ سهمی ۵,۵ درصدی از کل اقتصاد کشور را به خود اختصاص داده بود، در سال ۲۰۲۰ با کاهش چشمگیر ۴۳,۸ درصدی مواجه شد. بر اساس این گزارش گردشگری ایران که در سال ۲۰۱۹، حدود ۱,۹۵ میلیون شغل، معادل ۸ درصد کل مشاغل در ایران را ایجاد کرده است، در سال ۲۰۲۰ با کاهش ۳۴ درصدی روبرو شده است. لذا گردشگری ایران در زمینه اشتغال و نسبت به تولید نتوانسته نقص خود را نسبت به پیش از کرونا جبران کند. تعداد شاغلان در

گردشگری ایران در سال ۲۰۲۳ هنوز بیش از ۱۷ درصد و در سال ۲۰۲۴ دقیقاً ۶ درصد کمتر از سال ۲۰۱۹ است.^۱

این وضعیت بر خلاف پتانسیل های واقعی کشور ایران است. ایران در اغلب زمینه های گردشگری مثل اکوتوریسم، ژئوتوریسم، کویرگردی، گردشگری درمانی، گردشگری مذهبی و غیره پتانسیل زیادی دارد. تنوع محیطی، کشور را چهار فصل کرده بطوری که در اوقاتی از سال در بعضی از شهرها هوا سرد و زمستانی و در همان موقع شهری دیگر هوایی گرم و تابستانی دارد. وجود کوهستانهای زیبا، رودهای متعدد و دریاچه های خاص، دشت های وسیع، چشمه های آب گرم، کویر، آثار باقیمانده از تاریخ کهن و صنایع دستی متفاوت هر استان، ایران را به عنوان یکی از کشورهای برجسته در این صنعت متمایز کرده است. بنابراین با استفاده از ظرفیت های گردشگری و سرمایه گذاری های کلان در گردشگری و توجه به این بخش، می تواند به عنوان ابزار مهمی برای رشد و توسعه اقتصادی کشور تلقی شود (Sharifi-Renani et al., 2009).

با توجه به آنچه گفته شد، توسعه گردشگری تأثیرات مستقیم و غیرمستقیمی بر منافع اقتصادی دارد و می تواند یکی از عوامل بهبود در توزیع درآمد در کشور باشد. نکته ی مهمی که وجود دارد این است که گردشگری در فرآیند اجرا، منطقه ای و محلی است. به عبارتی اگرچه گردشگری در نگاه ملی می تواند مفهوم داشته باشد ولی در مقیاس اجرایی به منظور توسعه ی آن، می بایست نگاه محلی و منطقه ای باشد. به عبارتی با نگاه منطقه ای به این موضوع در صدد پاسخ به این پرسش هستیم که در صورتی که گردشگری در استان های ایران توسعه یابد و سرمایه گذاری در مناطق استانی افزایش پیدا کند، چه تأثیری می تواند بر توزیع درآمد در این استان ها داشته باشد؟ امری که در این پژوهش به آن توجه ویژه ای شده است. این در حالی است که عمده ی تحقیق های انجام شده در ایران تأثیر گردشگری بر رشد اقتصادی را بررسی کرده و یا عموماً در طرح مسئله نگاه ملی داشته اند (رج به بخش ۲ ادبیات تحقیق) با این حال اندک مطالعاتی که در زمینه ی استانی به اثر گردشگری بر توزیع درآمد پرداخته اند، نگاه جغرافیایی به موضوع نداشته اند. برای این

^۱ <https://researchhub.wttc.org/product/iran-economic-impact-report>

منظور، در این مطالعه به بررسی رابطه‌ی بین توسعه گردشگری و توزیع درآمد در استان های ایران پرداخته می‌شود. دوره‌ی زمانی تحقیق ۱۳۹۰ تا ۱۴۰۰ در ۳۱ استان کشور است. روش مورد بررسی روش داده‌های تابلویی و روش تخمین روش حداقل مربعات وزنی (-GLS Cross Section Weight) است.

مبانی نظری

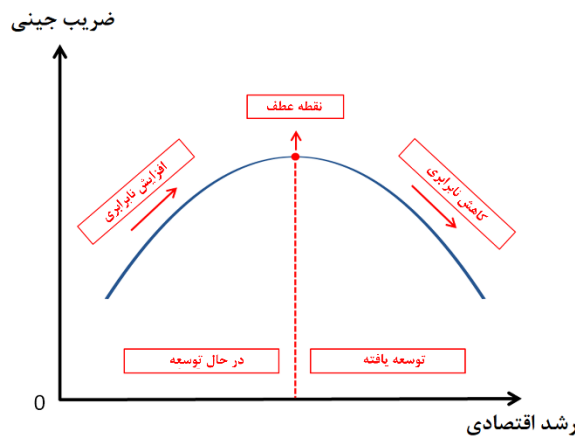
تودارو ریشه کن کردن فقر و نابرابری را مرکز ثقل مسایل قرار داده و در واقع برای بسیاری از افراد هدف اصلی سیاست توسعه دانسته است (Todaro & Smith, 2020). در یک تقسیم بندی می‌توان نظریه‌های توزیع درآمد را از دیدگاه مکاتب گوناگون مورد بررسی قرار داد. روشهای مختلفی برای اندازه گیری میزان توزیع درآمد موجود است که از آن جمله: ۱) توزیع درآمد بر حسب ابعاد. ۲) توزیع درآمد مبتنی بر عوامل تولید. ۳) توزیع مقداری درآمد. ۴) توزیع درآمد از طریق منحنی لورنز. ۵) ضرایب جینی و مقیاسهای نابرابری درآمد (Alstadsæter et al., 2019).

۱-۱. عوامل موثر بر ایجاد نابرابری توزیع درآمد

۱،۱،۱ رشد اقتصادی

شاید بتوان صریح ترین ارتباط توزیع درآمد و متغیرهای اقتصادی را از نظریه کوزنتس (۱۹۵۴)، جستجو کرد (Kuznets, 2019). وی با استفاده از ارتباط بین رشد اقتصادی و نابرابری درآمد یک رابطه معکوس شکل U بین آن‌ها معرفی می‌کند. در این نظریه عنوان می‌شود که در مراحل ابتدایی رشد اقتصادی، نابرابری درآمدی افزایش می‌یابد و سپس هم‌تراز شده و در نهایت با افزایش بیشتر رشد اقتصادی، نابرابری درآمدی کاهش می‌یابد. در شکل ۱ منحنی کوزنتس مشاهده می‌شود. کوزنتس توضیح داده که در مراحل اولیه توسعه یافتگی، اختلاف دستمزد بین بخش مدرن و سنتی وجود دارد و تعداد افراد کمتری از بخش سنتی اقتصاد وارد بخش مدرن شده و درآمد خود را ارتقا می‌دهند. لذا در مراحل اولیه توسعه، با گسترش بخش مدرن اقتصاد، توزیع درآمد بدتر شده، اما در بلندمدت و با ارتقای

سطح آموزشی و ایجاد فرصت‌های برابر برای همه آحاد جامعه، افرادی که وارد بخش مدرن می‌شوند، بیشتر شده و با افزایش رشد اقتصادی، توزیع درآمد بهبود می‌یابد (Piketty, 2006).



شکل ۱. منحنی کوزنتس

graph 1. Kuznets Curve

توسعه مالی

گرین وود و جیوانوویچ (۱۹۹۰) که از پیشگامان این نظریه هستند، برای ارتباط میان توسعه مالی و نابرابری درآمدی ارائه شد (Mansouri et al., 2023). بدین صورت که با توسعه بازارها و واسطه‌های مالی، نابرابری درآمدی به شکل U معکوس تغییر خواهد کرد. طبق این نظریه سرمایه K برای عاملین اقتصادی حاضر در بازار مالی قیمتی تراز افراد خارج از آن است و همین امر باعث می‌شود که یک فرد پس از ورود به یک بازار مالی هرگز از آن خارج نشود. در الگوی گرین وود و جیوانوویچ، یک رابطه پویا بین بخش مالی و نابرابری توزیع درآمد متصور می‌شود؛ به گونه‌ای که در سطوح اولیه توسعه، زمانی که واسطه‌های مالی توسعه یافته کمتری دارند، رشد اقتصادی به آهستگی افزایش می‌یابد. در سطح میانی توسعه که توسعه بخش مالی توسط طبقه ثروتمند افزایش می‌یابد (قسمت صعودی U معکوس) همگام با افزایش سرعت رشد اقتصادی، نابرابری درآمدی نیز افزایش می‌یابد و

هنگامی که ساختار بازار مالی گسترده و توسعه یافته گردد، به گونه ایی که دسترسی به خدمات و اعتبارات مالی توسط گروه کم درآمد افزایش یابد، میزان نابرابری درآمدی کاهش خواهد یافت و با ثبات می گردد. بنابراین (قسمت نزولی L معکوس) همراه با افزایش درآمد متوسط، ناشی از توسعه یافتگی کامل بازارهای مالی و واسطه گری و افزایش دسترسی به آنها نابرابری درآمدی تمایل به کاهش و ثبات خواهد داشت (Greenwood & Jovanovic, 1990).

تجارت خارجی

تجارت خارجی از جمله عواملی است که می تواند باعث ایجاد نابرابری درآمدی در یک منطقه شود. مناطقی که در معرض تجارت خارجی قرار دارند و دارای مزایای نسبی مانند نزدیکی به سواحل و رودخانه ها برای صادرات باشند، نسبت به دیگر مناطقی که از این مزیت برخوردار نیستند منتفع می شوند در نتیجه این خود می تواند باعث ایجاد نابرابری گردد (Kim, 2008).

دولت

اگر دولت، مخارج عمومی را صرف زیرساخت ها نکند می تواند بر نابرابری درآمد اثرگذار باشد. بهبود زیرساخت ها می تواند باعث کاهش هزینه تولید گردد که این خود باعث افزایش تولید و تعداد بنگاه ها خواهد شد، افزایش تعداد بنگاه ها می تواند باعث افزایش بهره وری در تولید شود. با افزایش بهره وری در تولید، بنگاه ها تشویق به سرمایه گذاری بیشتر می شوند که این خود باعث کاهش نابرابری خواهد شد، که دولت با صرف مخارج عمومی (به غیر از زیرساخت ها) باعث افزایش نابرابری توزیع درآمد خواهد شد (Mamatzakis, 2008). اگر نرخ مالیاتی زیاد باشد می تواند باعث هدایت فعالیت های اقتصادی از بخش رسمی به بخش غیر رسمی گردد که بر متغیرهای زیادی از جمله توزیع درآمد می تواند اثرگذار باشد (Chu et al., 2000). همچنین در ایران نشان داده شد که شاخص های حاکمیت قانون و کنترل فساد اثرات منفی و مثبت معناداری بر نابرابری درآمد دارند (Mansouri, 2024; Moradi et al., 2023).

تورم

فشار تورم بر افراد کم درآمد بیشتر از فشاری است که به افراد ثروتمند وارد می‌کند. زیرا کالاهای مصرفی در درآمد افراد کم درآمد سهم بیشتری نسبت به درآمد افراد ثروتمند دارد. این باعث کاهش درآمد حقیقی افراد کم درآمد نسبت به افراد ثروتمند می‌شود که نتیجه آن افزایش نابرابری درآمد است (Li & Zou, 2002).

فساد اقتصادی

فساد اقتصادی از طریق کانال رشد اقتصادی می‌تواند بر نابرابری درآمد اثر گذار باشد. شواهد حاکی از آن است که رشد اقتصادی باعث کاهش نابرابری درآمد خواهد شد. فساد اقتصادی باعث کاهش رشد اقتصادی خواهد شد و مانعی جدی بر سر راه کاهش نابرابری درآمد خواهد بود. فساد اقتصادی باعث می‌شود که اقشار فقیر جامعه، فقیرتر گردند زیرا فساد اقتصادی علاوه بر آنکه اثر مستقیمی بر آنها دارد، هزینه اخاذی را بر آنها تحمیل خواهد کرد که این خود نابرابری درآمدی را افزایش خواهد داد (Ravallion, 1997). به عبارت دیگر، نابرابری توزیع درآمد اثر مثبت و معناداری بر فساد دارد یعنی با افزایش نابرابری بر میزان فساد افزوده خواهد شد. از طرفی افزایش فساد تأثیر منفی بر توزیع عادلانه درآمد داشته است. به عبارتی فساد منجر به افزایش توزیع ناعادلانه درآمد شده است (Mansouri, 2024).

گردشگری

اولین اثر گردشگری بر قیمت کالاهای محله ای است. به عبارتی افزایش تقاضا ناشی از افزایش گردشگری موجب افزایش قیمت محل اقامت، خدمات فرهنگی و تفریحی می‌شود که به طور کلی توسط خانوارهای ثروتمند هزینه می‌شود. با این حال این اثر بر خانوارهای فقیر که با افزایش در قیمت مواد غذایی، نوشیدنی‌ها و محصولات اولیه است، اثر عکس دارد. این اثر موجب کاهش نابرابری درآمد در منطقه ی گردشگری می‌شود (Incera & Fernández, 2015). این عامل باعث افزایش درآمد شده، زیرا اکثر کارگران کم مهارت به خانواده های فقیرتر تعلق دارند. با این حال، توسعه گردشگری می‌تواند خود اشتغال را در خدمات اقامت، رستوران و حمل و نقل ترویج دهد. این فرصت‌ها ممکن است درآمد

بیشتری برای خود اشتغال و شرکت هایی که در خدمات گردشگری درگیر هستند نسبت به کارگران کم مهارت فراهم کند. در نتیجه، گردشگری می تواند تفاوت درآمد را افزایش دهد (Blake et al., 2008). به عبارتی گردشگری به عنوان صنعتی کاربر، یکی راهها جهت افزایش سطح اشتغال می باشد و علاوه بر اشتغال مستقیم، برای افراد بومی زمینه ساز سایر فعالیت ها می شود و مشکل بیکاری را برای گروه های پایین درآمدی حل کند و موجب توزیع صحیح تر درآمد گردد.

اثر دیگری که اهمیت دارد افزایش درآمد مالیاتی دولت ناشی از اخذ مالیات است. بسته به نرخ مالیات محصولات و خدمات مرتبط با گردشگری، فعالیت های گردشگری می تواند درآمد مالیاتی دولت ها را افزایش دهد. بنابراین، دولت ها می توانند با سرمایه گذاری در مناطق گردشگر پذیر و فعالیت های مرتبط با گردشگری، منابعی برای افزایش درآمد مالیاتی خود ایجاد کند (Incera & Fernández, 2015). به عبارتی در جوامعی که صنعت گردشگری در مراحل ابتدایی یا پیشرفته تر است با توسعه گردشگری نیاز به سرمایه گذاری در زیرساخت های گردشگری مثل حمل و نقل، توسعه تفریح گاه ها و مکان های اقامتی به وجود می آید. در گردشگری نیز نسبت سرمایه به کار مانند سایر صنایع یا به کارگیری فناوری به تدریج تغییر می کند (mosai, 2011). با ورود گردشگران، سرمایه گذاری در زیر ساخت های اقتصادی_ اجتماعی مرتبط با گردشگری افزایش می یابد و خود منجر به افزایش تولید ناخالص ملی می شود. عایدات گردشگری نه تنها موجب افزایش درآمد جامعه میزبان بلکه عامل مهمی در توزیع متوازن درآمد خواهد بود (Mirzaie & Jalili, 2012).

در بعد بین المللی صنعت گردشگری می تواند به توزیع مجدد درآمد و متعادل کردن آن کمک کند، به این صورت که در گردشگری بین المللی، گردشگران درآمد را از کشورهای عموماً صنعتی با درآمد بالا به سایر مناطق منتقل می کنند. درآمدهای حاصل از گردشگری به نوعی "صادرات نامرئی و پنهان" است، یعنی این درآمد، نتیجه ی فروش خدمات گردشگری در یک کشور به گردشگران داخلی و خارجی است. مخارج گردشگری عکس درآمدها هستند، این مخارج و هزینه ها که به سبب مسافرت گردشگران به یک منطقه، ایجاد می شود، نشان دهنده ی نوعی "واردات پنهان" است، یعنی گردشگران محصولات و خدمات

گردشگری را از جایی دیگر خریداری کرده‌اند. در اقتصاد کلان یکی از اجزای درآمد ملی خالص صادرات است که افزایش آن، افزایش درآمد ملی را در پی دارد. درآمد حاصل گردشگری که نتیجه فروش خدمات گردشگری است، به نوعی صادرات پنهان و مخارج گردشگری که از مسافرت گردشگران به وجود می‌آید، به نوعی واردات پنهان است و گردشگری داخلی مانع از خروج ارز از کشور می‌شود و جانشین واردات است که کاهش واردات و افزایش خالص صادرات و در نهایت افزایش درآمد ملی را در پی دارد. و گردشگری خارجی، موجب ایجاد درآمد ارزی و افزایش صادرات و در نهایت افزایش درآمد ملی خواهد بود (mosai, 2011).

پیشینه ی مطالعات تحقیق

روزنتراب و همکاران (۲۰۰۹)، در مطالعه ای به بررسی اثر اماکن گردشگری مختلف بر درآمد و اشتغال در ۳۱۸ شهر ایالات متحده طی سالهای ۲۰۰۰ تا ۲۰۰۶ پرداختند. نتایج حاکی از این بود که مکان‌های تفریحی اثر مثبت و معنی دار بر اشتغال و درآمد دارند. اثر استادیوم‌ها و مکان‌های ورزشی بر اشتغال و درآمد نیز معنی دار و مثبت بوده است. اثر تعداد موزه‌ها بر درآمد و اشتغال در شهرها منفی و بی معنی است (Rosentraub & Joo, 2009). سورج (۲۰۱۰) به بررسی تأثیر گردشگری بر توزیع درآمد با استفاده از اطلاعات بین کشوری^۱ و روش داده های تابلویی می پردازد. نتایج نشان می دهند بخش گردشگری، نابرابری درآمد ناخالص در نمونه کشورهای مورد استفاده در این مطالعه را کاهش می دهد. همچنین گردشگری داخلی نسبت به گردشگری بین المللی بیشتر به کاهش نابرابری درآمد منجر می شود (Suraj, 2010).

اردهی (۲۰۱۱) به بررسی اثرات اقتصادی گردشگری در کشورهای در حال توسعه با استفاده از روش تحلیلی- توصیفی می پردازد. یافته های پژوهش وی نشان می دهند که با برنامه ریزی استراتژیک کوتاه مدت و بلندمدت و با استفاده از توانایی های خاص و تولیدات

گردشگری کشورهای در حال توسعه، اکثر مشکلات اقتصادی آنها می تواند حل شود (Ardahaey, 2011).

گاتی (۲۰۱۳)، اثر تغییر در تقاضای گردشگری را بر درآمد خالص و مصرف خانوار در کرواسی را مورد بررسی قرار داده است. وی به منظور بررسی روابط فوق از مدل تعادل عمومی (CGE) استفاده کرده و از شاخص اتکینسون به منظور مطالعه اثرات توزیعی گردشگری استفاده کرده است. اثرات توزیعی که توسط شاخص اتکینسون اندازه گیری شده، بیانگر این است که ورود گردشگران نابرابری درآمدی را کاهش داده و به بهبود توزیع درآمد کمک کرده است (Gatti, 2013).

کاراسکال و همکاران (۲۰۱۵)، در مقاله‌ای با عنوان "توزیع درآمد و گردشگری: شواهد به دست آمده از یک اقتصاد منطقه‌ای توسعه یافته" به بررسی روش‌هایی که براساس آن مصرف گردشگری بر توزیع درآمد تأثیر می‌گذارد، می‌پردازند که شامل سه کانال: تغییرات قیمت‌ها، درآمد خانوارها و سودهای دولتی است. این تحلیل از طریق یک مدل ماتریس حسابداری اجتماعی^۱ برای سال ۲۰۰۸ برای دو کانال آخر انجام شده است. این ماتریس حسابداری اجتماعی که با یک طرح ویژه برای ارزیابی سیاست‌های گردشگری همراه است، برای مجموعه وسیعی از خانوارها (هشت نوع مختلف که براساس سطح درآمد تفکیک می‌شوند)، دو حکومت (منطقه‌ای و مرکزی)، چهار نوع مالیات، چهار حقوق بگیر (که براساس مهارت آموزشی طبقه‌بندی می‌شوند) و ۲۹ بخش از آمار دیگر داده‌ها را ترکیب می‌کند. نتایج نشان می‌دهند که آثار مثبت مصرف گردشگری بر گروه‌های کوچک معنادار هستند. با این حال، خانوارهای پردرآمد بیشتر از خانواده‌های کم درآمد سود می‌برند که در افزایش اندک نابرابری درآمد در یک منطقه دخالت دارند (Carrascal Incera et al., 2015).

آلام و پارامتی (۲۰۱۶) در مقاله‌ای تحت عنوان تاثیر گردشگری بر نابرابری درآمد در کشورهای در حال توسعه، آیا فرضیه کوزنتس وجود دارد؟ به بررسی آثار درآمدهای گردشگری در ۴۹ کشور در حال توسعه و در دوره ۱۹۹۱ تا ۲۰۱۲ با استفاده از روش پانل ایستا و FMOLS پرداختند. نتایج روابط بلند مدت حاکی از آن است که افزایش درآمدهای

^۱ Social Accounting Matrix

گردشگری منجر به افزایش نابرابری درآمدی می‌شود. همچنین ضرایب بلند مدت توان دوم درآمدهای گردشگری وجود فرضیه کوزنتس را تأیید می‌کند و به معنای آن است که از نقطه‌ای به بعد افزایش درآمدهای گردشگری موجب کاهش نابرابری درآمدها خواهد شد (Alam & Paramati, 2016).

فنگ و همکاران (۲۰۲۱)، به بررسی اثرات شاخص‌های گردشگری بر نابرابری درآمد در نمونه‌ای از ۱۰۲ کشور پرداختند. با استفاده از داده‌های سالانه از سال ۱۹۹۵ تا ۲۰۱۴ و روش پانل استفاده شده است. یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد که شاخص‌های گردشگری تأثیر منفی قابل توجهی بر نابرابری درآمد در اقتصادهای در حال توسعه دارند، در حالی که تأثیر ناچیزی در اقتصادهای توسعه یافته دارند (Fang et al., 2021).

سوبرامانیام و همکاران (۲۰۲۲)، به بررسی تأثیر گردشگری بر نابرابری درآمد در کشورهای با درآمد بالا پرداخته‌اند. این مقاله از تکنیک‌های کاملاً اصلاح شده حداقل مربع‌های معمولی (FMOLS) و حداقل مربع‌های معمولی پویا برای بررسی تأثیر پویای گردشگری بر نابرابری درآمد در کشورهای برابر درآمد جهان از سال ۲۰۰۱ تا ۲۰۱۶ استفاده می‌کند. نتیجه نشان می‌دهد که گردشگری یکی از عوامل اصلی بهبود در توزیع درآمد است (Subramaniam et al., 2022).

صادقی عمروآبادی و همکاران (۲۰۲۴) به بررسی عوامل مؤثر بر توزیع عادلانه درآمد با تأکید بر انواع مالیات‌ها در اقتصاد افغانستان پرداختند. از متغیرهای مالیات‌های مصرف کالا و خدمات، مالیات بر سود و مالیات بر تجارت استفاده شده است. نتایج الگوهای مختلف تحقیق نشان می‌دهد که مالیات بر مصرف یک مالیات در مسیر بی‌عدالتی و نابرابری است، زیرا از همه افراد جامعه به یک نسبت مالیات دریافت می‌کند. این تحقیق از این منظر اهمیت دارد که دولت با دقت بیشتری از مناطقی که گردشگری رواج دارد، مالیات بر مصرف اخذ کند (Sadeghi Amroabadi et al., 2024).

فرزین و همکاران (۱۳۹۹)، به بررسی تأثیر گردشگری بر توزیع درآمد بین خانوارها و شرکت‌ها با استفاده از ماتریس حسابداری اجتماعی پرداخته‌اند. نتایج نشان می‌دهد که به ترتیب بیشترین تأثیرپذیری از گردشگری را شرکت‌ها، خانوارهای شهری و خانوارهای

روستایی دارند. همچنین بخش حمل و نقل، نیروی کار و سرمایه مهمترین عوامل توسعه‌ی گردشگری به دست آمده اند (Farzin et al., 2020).

خانزادی و همکاران (۱۳۹۷) بررسی و تحلیل نقش و اثرات توسعه‌ی گردشگری بر توزیع درآمد در استان‌های ایران را انجام داده‌اند. بررسی و تحلیل نقش و اثرات توسعه‌ی گردشگری بر توزیع درآمد در استان‌های ایران یکی از مهم‌ترین اهداف سیاست‌گذاران اقتصادی در کشور، توزیع مناسب و عادلانه درآمد در بین اقشار مردم و همچنین مناطق مختلف است و در این راستا، کانال‌ها و عوامل بسیاری می‌توانند بر توزیع درآمد و بهبود آن اثرگذار باشند. بر اساس مبانی اقتصادی موجود، یکی از راهکارهای بهبود در توزیع درآمد، توسعه‌ی گردشگری است. بنابراین، در این مطالعه به بررسی و تحلیل نقش و اثرات توسعه‌ی گردشگری بر توزیع درآمد در استان‌های ایران و طی دوره زمانی ۱۳۸۴-۱۳۹۴ و با استفاده از روش داده‌های تابلویی پرداخته شده است. بر اساس نتایج این مطالعه، نرخ شهرنشینی، درجه توسعه‌ی انسانی، افزایش تعداد مسافران و افزایش نسبت اعتبارات گردشگری به کل اعتبارات استانی، تأثیر مثبت بر توزیع درآمد دارند. همچنین بررسی ارزش افزوده بخش‌های مرتبط با توسعه گردشگری در استان‌ها، شواهدی از تأیید فرضیه کوزنتس را ارائه می‌دهند (khanzadi et al., 2018).

راسخی و محمدی (۱۳۹۶) به موضوع اثر گردشگری بر توزیع درآمد برای کشورهای دی هشت پرداخته‌اند. هدف اصلی تحقیق، بررسی تأثیر گردشگری بر توزیع درآمد است. برای این منظور، از داده‌های تابلویی مجموعه کشورهای گروه دی هشت (شامل ایران) طی دوره زمانی ۲۰۱۳-۲۰۰۰ استفاده شده است. نتایج حاصل از برآورد الگوی داده‌های تابلویی نشان می‌دهد، توسعه گردشگری و باز بودن تجارت اثر مثبت و معنادار بر توزیع درآمد دارند. در مقابل، براساس سایر نتایج مطالعه، شاخص فلاکت و بحران اقتصاد جهانی، نابرابری درآمدی را افزایش می‌دهند. در مجموع و براساس نتایج تحقیق، اگرچه توسعه گردشگری و باز بودن تجارت می‌تواند موجب بهبود توزیع درآمد شود، ولی افزایش مقاومت اقتصادی در برابر بحران‌های اقتصادی داخلی و بین‌المللی ضروری است (Rasekhi & Mohammadi, 2017).

حاتمی و همکاران (۱۳۹۵) در مقاله‌ای به موضوع تأثیر گردشگری بر نابرابری درآمد در ایران (رهیافت الگوی خود توضیح‌برداری با وقفه‌های توزیعی (ARDL) پرداخته‌اند. به زعم ایشان صنعت گردشگری امروزه یکی از مهم‌ترین راه‌های جذب منابع ارزی در دنیا محسوب می‌شود. ایران نیز، کشوری با جاذبه‌های دیدنی فراوان برای گردشگران خارجی است و این مسئله می‌تواند سالانه گردشگران زیادی را به داخل کشور جذب نماید که از این طریق، این صنعت تأثیر مثبتی بر رشد اقتصادی و توزیع درآمد خواهد داشت. با توجه به اهمیت این موضوع، در تحقیق خود تلاش نموده که رابطه گردشگری و توزیع درآمد بر اساس داده‌های سری زمانی (۱۳۹۳-۱۳۵۵) با استفاده از مدل خود رگرسیونی با وقفه‌های توزیعی (ARDL) را بررسی نماید. نتایج حاکی از آن است که در کوتاه مدت ورود گردشگران خارجی تأثیر منفی و معناداری بر ضریب جینی دارد. به عبارت دیگر ورود گردشگران خارجی باعث کاهش ضریب جینی یا نابرابری شده است. با توجه به نتایج مشخص است که چه در کوتاه مدت و چه در بلند مدت صنعت گردشگری باعث کاهش نابرابری در ایران شده است (Hatami et al., 2017).

هوشمند و همکاران (۱۳۹۲)، در مطالعه خود تأثیر درآمدهای گردشگری را بر نابرابری درآمدی در منتخبی از کشورهای در حال توسعه مورد بررسی قرار داده‌اند. آن‌ها با استفاده از داده‌های تلفیقی کشورهای منتخب طی دوره زمانی ۱۹۹۷-۲۰۰۹ رابطه فوق را ارزیابی کرده و نتیجه گرفته‌اند که درآمدهای ناشی از گردشگری تأثیر مثبت و معناداری بر نابرابری درآمد این مجموعه کشورها داشته است (Hoshmand et al., 2013).

روش شناسی تحقیق

انتخاب بازه‌ی زمانی بر حسب در دسترس بودن داده‌های سالانه از ۱۳۹۰ تا ۱۴۰۰ است (۹ مشاهده برای هر استان) و بازه‌ی مکانی آن ۳۱ استان کشور ایران است. این پژوهش از مجموعه‌ی داده‌های پانل استفاده می‌کند. انتخاب استان‌ها و بازه‌ی زمانی مورد بررسی بر اساس دسترسی به داده‌ها و کیفیت آن است. با توجه به مبانی نظری و پیشینه‌ی مطالعات، به

منظور بررسی اثر توسعه گردشگری بر توزیع درآمد در استان های منتخب ایران از الگوی زیر استفاده شد است:

$$GI_{it} = f(TR_{it}, FDI_{it}, EXP_{it}, UNE_{it}, YP_{it}, GYP_{it}, DS_{it}, P_{it}, DUM1_{it})$$

که در این مدل متغیرهای تحقیق به صورت زیر تعریف می شوند:

ضریب جینی^۱ به عنوان پرکاربردترین شاخص برای سنجش نابرابری درآمد در مطالعات اقتصادی است و در این پژوهش نیز برای سنجش نابرابری درآمد (GI) به عنوان متغیر استفاده شده است.

درآمد سرانه (YP) با سال پایه ۱۳۹۵ از تقسیم تولید ناخالص داخلی به جمعیت به دست آمده است

متغیر رشد درآمد سرانه (GYP) از تغییر در تولید ناخالص داخلی سرانه نسبت به سال قبل به دست آمده است

سرمایه گذاری خارجی جذب شده (FDI) بصورت درصدی از تولید ناخالص داخلی است.

ارزش صادرات (EXP) ارزش صادرات کالاها از هر استان را بیان می کند
DS متغیر جغرافیایی پژوهش و فاصله ی هر استان را تا تهران نشان می دهد و از تقسیم فاصله بر جمعیت هر استان (کیلومتر نفر) به دست می آید.

نرخ بیکاری (UNE) و شاخص تورم (P) از دیگر متغیرهای موثر بر نابرابری درآمد هستند که در این پژوهش در نظر گرفته می شوند.

در این پژوهش برای شاخص گردشگری (TR) از تعداد کل سفرهای انجام شده به تفکیک استان استفاده شده است.

آمارهای مربوط به TR و GI از مرکز آمار ایران و آمارهای مربوط به متغیر UNE، EXP، FDI، GYP، YP از وزارت اقتصاد و امور دارایی و آمار مربوط به تورم از بانک مرکزی استخراج شده است.

^۱ Gini index

تخمین و برآورد مدل

نتایج آزمون‌های مانایی

مرحله اول: بررسی همبستگی بین مقاطع

برای بررسی مانایی داده‌ها با توجه به نوع داده‌های تابلویی، در ابتدا برای هر متغیر آزمون خودهمبستگی مقطعی انجام می‌شود در صورتی که همبستگی مقطعی مورد تایید قرار بگیرد، از آزمون‌های مانایی با وابستگی مقطعی مانند آزمون‌های PANIC و^۱ CIPS استفاده خواهد شد و در غیر اینصورت از آزمون‌های رایج بدون وابستگی مقطعی مانند لوین، لین و چو (LLC)، ایم، پسران و شین (IPS)، دیکی فولر (ADF) و فیلیپس پرون (PP) استفاده می‌شود. آزمون خودهمبستگی مقطعی توسط آزمون‌های LM بروش-پاگان^۲، LM پسران مقیاس شده^۳، LM اریب-تصحیح شده مقیاس شده^۴ و CD پسران^۵ بررسی شده است. نتایج آزمون خودهمبستگی مقطعی داده‌ها به صورت خلاصه در جدول ۳ گزارش شده است.

جدول ۱. نتایج آزمون‌های وابستگی بین مقاطع

Table 1. Results of correlation tests between sections

-
- ۱ Crosssectional IPS (CIPS)
 - ۲ BreuschPagan LM
 - ۳ Pesaran scaled LM
 - ۴ Biascorrected scaled LM
 - ۵ Pesaran CD

نتیجه	پسران CD	LM اریب- تصحیح شده مقیاس شده	LM پسران مقیاس شده	بروش پاگان LM	متغیر
دارای وابستگی مقطعی	۹ (۰/۰۰۰۰)	۵,۴ (۰/۰۰۰۰)	۷,۶ (۰/۰۰)	۶۹۷ (۰/۰۰)	LGI
دارای وابستگی مقطعی	۲۰,۲ (۰/۰۰)	۱۴,۳ (۰/۰۰)	۱۶,۵ (۰/۰۰)	۹۶۹ (۰/۰۰)	ITR
دارای وابستگی مقطعی	۵,۳ (۰/۰۰)	۹ (۰/۰۰)	۱۱ (۰/۰۰)	۸۱۱ (۰/۰۰)	IUNE
دارای وابستگی مقطعی	۴۹ (۰/۰۰۰۰)	۶۸,۴ (۰/۰۰۰۰)	۷۱ (۰/۰۰)	۲۶۳۰ (۰/۰۰)	LP
دارای وابستگی مقطعی	۶,۸ (۰/۰۰)	۱۳,۳ (۰/۰۰)	۱۵,۵ (۰/۰۰)	۹۳۵ (۰/۰۰)	IEXP
دارای وابستگی مقطعی	۷,۳ (۰/۰۰)	۱۱ (۰/۰۰)	۱۲,۴ (۰/۰۰)	۹۷۸ (۰/۰۰)	IFDI
دارای وابستگی مقطعی	۹,۱ (۰/۰۰)	۱۲,۴ (۰/۰۰)	۱۲,۴ (۰/۰۰)	۴۷۵ (۰/۰۰)	LYP
دارای وابستگی مقطعی	۲۲,۱ (۰/۰۰)	۱۳,۵ (۰/۰۰)	۹۵ (۰/۰۰)	۱۴۷ (۰/۰۰)	DS

منبع: یافته‌های تحقیق

بر اساس نتایج این آزمون متغیرهای مدل دارای وابستگی مقطعی هستند. بر این اساس استفاده از آزمون‌های مرسوم مانایی (بدون همبستگی مقاطع) مانایی، دارای اشکال بوده و می‌بایست از آزمون‌هایی که همزمان با بررسی ریشه واحد وابستگی بین مقاطع نیز مورد بررسی قرار می‌دهند، آزمون شود. سایر متغیرهای تحقیق، مانا هستند. نتایج آزمون مانایی داده‌ها به صورت خلاصه در جدول ۴ گزارش شده است.

جدول ۲. نتایج آزمون مانایی

Table 2. Stationary test results

نتیجه	آزمون PANIC	آزمون PP	آزمون IPS	آزمون ADF	آزمون LLC	متغیر
مانا	۵/۳ (۰/۰۰)	۹۶ (۰/۰۰)	۱۰۴ (۰/۰۰)	-۳/۰ (۰/۰۰)	-۱۰/۳ (۰/۰۰)	LGI
مانا	۶/۰۲ (۰/۰۰)	۹۰ (۰/۰۰)	۱۰۴ (۰/۰۰)	-۱/۴ (۰/۰۸)	-۷/۷ (۰/۰۰)	ITR
مانا	-۵/۶ (۰/۰۰)	۷۹ (۰/۱)	۹۹ (۰/۰۰)	-۲/۶ (۰/۰۱)	-۷/۷ (۰/۰۰)	IUNE
مانا	-۳/۴ (۰/۰۰)	۸۱ (۰/۰۷)	۴۴ (۰/۰۵)	-۲/۶ (۰/۰۱)	-۱/۷ (۰/۰۵)	LP
مانا	-۱/۵ (۰/۰۵)	۹۶ (۰/۰۰)	۹۷ (۰/۰۰)	-۲/۴ (۰/۰۱)	-۱/۴ (۰/۰۰)	IEXP
مانا	-۳/۶ (۰/۰۰)	۹۴ (۰/۰۰)	۹۵ (۰/۰۰)	-۲/۹ (۰/۰۱)	-۸/۶ (۰/۰۰)	IFDI
مانا	-۵/۶ (۰/۰۰)	۷۸ (۰/۱)	۴۸ (۰/۰۵)	-۲/۱ (۰/۰۶)	-۱/۶ (۰/۰۸)	LYP

منبع: یافته‌های تحقیق

همانطور که مشخص است بر اساس آزمون‌های مانایی ریشه‌ی واحد متغیرها در سطح تایید شده و با آزمون PANIC وجود رابطه همجمعی بین مقاطع در متغیرها تایید می‌شود.

نتایج آزمون‌های تشخیص مدل

مرحله اول: آزمون‌های بررسی تعیین مدل

به منظور تعیین نوع مدل تابلویی با استفاده از آزمون‌های هوندل^۱ و کینگ هو^۲ بین مدل‌های اثر تصادفی و مدل تلفیقی (داده‌های تلفیق شده)، با استفاده از آزمون LR بین مدل اثرات ثابت و تلفیقی و با استفاده از آزمون هاسمن بین مدل اثرات ثابت و اثرات تصادفی انتخاب انجام می‌شود.

^۱ Honda

^۲ KingWu

جدول ۳. نتایج بررسی آزمون‌های تشخیصی

Table 3. The results of diagnostic tests

نام آزمون	آماره	احتمال	نتیجه
آزمون LR	۷/۵	(۰/۰۰)	تابلویی با اثرات ثابت
آزمون هاسمن	۲۰/۶	(۰/۰۰)	تابلویی با اثر ثابت
نوع آزمون	عرض از مبدأ	روند	نتیجه
آزمون هوندا	۱۰/۵ (۰/۰۰)	۱/۴ (۰/۱)	اثرات تصادفی مقطعی و تلفیقی زمانی
آزمون بروش - پوگان	۱۱۲/۱ (۰/۰۰)	۲/۱ (۰/۲)	اثرات تصادفی مقطعی و تلفیقی زمانی

منبع: یافته‌های تحقیق

بر اساس نتایج جدول ۵ مدل اثرات ثابت مقطعی و تلفیقی شده زمانی مورد تایید قرار می‌گیرد.

مرحله دوم: آزمون بررسی خودهمبستگی و ناهمسانی واریانس
برای بررسی خودهمبستگی بین واحدهای مقطعی از آزمون‌های بروش پاگان LM،
پسران مقیاس شده LM و پسران CD و برای بررسی ناهمسانی واریانس بین واحدهای مقطعی
از آزمون ناهمسانی واریانس مقطعی LR در داده‌های تابلویی استفاده شده است. نتایج این
آزمون‌ها در جدول ۶ ارائه شده است:

جدول ۴. نتایج بررسی آزمون‌های تشخیصی خودهمبستگی مقطعی در مدل

Table 4. The results of cross-sectional autocorrelation diagnostic tests in the model

نوع آزمون	آماره	احتمال	نتیجه
بروش پاگان LM	۶۶۳/۶	۰/۰۰	وجود همبستگی مقطعی
پسران مقیاس شده LM	۶/۵	۰/۰۰	وجود همبستگی مقطعی
پسران CD	۳/۸	۰/۰۰	وجود همبستگی مقطعی
آزمون وولدریج	۱۰/۲	(۰/۰۰)	بدون وجود خودهمبستگی
آزمون LR	۶۲/۷	(۰/۰۰)	وجود ناهمسانی واریانس مقطعی
	۶/۹	(۰/۹)	عدم وجود ناهمسانی واریانس زمانی

منبع: یافته‌های تحقیق

با توجه به ضریب خود همبستگی بین صفر و یک یعنی ۰/۴، شرط لازم عدم خودهمبستگی مورد تایید قرار گرفته و از طرفی ضریب $Wald_{fixed\ effects} = \rho = -0.1 = \frac{-1}{T-1}$ نشان‌دهنده تایید فرضیه صفر مبنی بر عدم خودهمبستگی زمانی است. لذا بر اساس این نتایج، خودهمبستگی و ناهمسانی واریانس بین مقاطع تایید شده و ناهمسانی واریانس و خودهمبستگی زمانی تایید نخواهد شود.

نتیجه کلی ارزیابی نوع مدل با استفاده از آزمون‌های انجام شده مشخص شد که مدل در بخش مقطع اثرات ثابت و در بخش زمان تلفیقی مورد تایید خواهد بود و از طرفی به دلیل ناهمسانی مقطعی استفاده از روش وزنی برای رفع مشکل ناهمسانی مقطعی مورد تایید قرار گرفته است، که برای این منظور با استفاده از دو وزن یکی وزن مقطعی (Cross-Section Weight) و وزن‌های مقطعی به ظاهر نامرتب (Cross-Section SUR) مورد بررسی قرار گرفت و مشخص شد که وزن‌های مقطعی به ظاهر نامرتب معناداری بهتری داشته و از طرفی

عدم وابستگی مقطعی را نیز بر اساس روش CD پسران LM بروش-پاگان نیز مورد تایید قرار می دهد.

برآورد مدل

بعد از آزمون های مانایی و تعیین مدل اکنون بر اساس روش Panel EGLS به برآورد نهایی مدل پرداخته می شود. نتایج این برآورد در جدول ۷ نشان داده شده است.

جدول ۵. نتایج تخمین مدل

Table 5. Model estimation results

روش برآورد: Panel EGLS (Cross-section weights)			
متغیر وابسته: ضریب جینی			
دوره ی زمانی: ۱۴۰۰-۱۳۹۰ سالانه			
مقطع: ۳۱ استان			
متغیرها	ضریب	آماره ی t	احتمال
ITR	۰,۰۲	۲	**۰,۰۴
IEXP	۰,۰۲	۱,۲	۰,۲
1/IUNE	-۰,۰۷	-۱,۷	**۰,۰۸
IFDI	۰,۰۰۲	۲,۴	**۰,۰۲
1/LP	-۰,۰۴	-۳,۶	***۰,۰۰۱
LYP	۰,۰۹	۲,۵	**۰,۰۱
DS	-۱,۳	-۵,۳	***۰,۰۰
C	۲,۴	۵	***۰,۰۰
R^2 (ضریب تعیین)		۰/۸۱	
آماره F (احتمال)		۲۱ (۰/۰۰)	
Durbin-Watson stat		۱/۸	

منبع: یافته های تحقیق

اعداد داخل پرانتز نشان دهنده ارزش احتمال هستند و *،**،*** به ترتیب نشان دهنده

معناداری متغیر در سطح ۱٪ و ۵٪ و ۱۰٪ می باشد.

با توجه به معنی داری به دست آمده برای متغیرها مشخص می‌شود که اکثر متغیرها در سطوح اطمینان ۹۹ و ۹۵ درصد معنی دار هستند. عرض از مبدأ مدل مثبت و معنی دار است. ضریب تعیین تعدیل شده مدل نیز ۰/۸۱ واحد بوده که نشان از خوبی برازش صورت گرفته است. آماره دوربین واتسون نیز در سطح قابل قبول ۱/۸ است.

تفسیر نتایج نیز نشان می‌دهد که توسعه گردشگری اثر مثبت و معناداری بر ضریب جینی داشته است. به این معنی که با بهبود توسعه گردشگری در استان های ایران ضریب جینی افزایش یافته که خود بیانگر نابرابر شدن توزیع درآمد است. این مسئله خود تاییدی بر نظریه ی کوزنتس است که در آن بیان می‌شود که در کشورهای در حال توسعه افزایش درآمد باعث ایجاد نابرابری می‌شود.

اثر صادرات بر ضریب جینی نیز مثبت بر آورده شده است که البته معنادار نشده است. معکوس نرخ بیکاری اثری منفی بر ضریب جینی داشته است که بیانگر رابطه ی مثبت با ضریب جینی است و مشخص است هر چقدر نرخ بیکاری افزایش داشته است ضریب جینی بیشتر شده است.

ارتباط بین سرمایه ی خارجی جذب شده ی استان بر ضریب جینی نیز نشان دهنده ی رابطه ی مثبت با ضریب جینی است که بیان می‌کند اثر این متغیر نیز بر توزیع درآمد باعث نابرابر شدن آن شده است.

معکوس نرخ تورم نیز اثری منفی داشته است که بیانگر رابطه ی مثبت تورم با ضریب جینی است. به عبارتی تورم باعث افزایش ضریب جینی شده است.

نسبت فاصله سرانه در استان های ایران اثری منفی بر توزیع درآمد داشته است که نشان می‌دهد هر چقدر از پایتخت فاصله گرفته شده است ضریب جینی کاهش یافته و توزیع درآمد عادلانه تر شده است.

توصیه ها و پیشنهادها

ایران به عنوان کشوری در حال توسعه که ساختار اقتصادی آن به شدت متکی به صادرات نفت و درآمدهای ارزی حاصل از آن بوده است، برای ایجاد یک توسعه متوازن و پایدار و همچنین جایگزینی منابع جدید کسب درآمد به جای منابع نفتی، نیازمند استفاده از تمامی امکانات و قابلیت‌های موجود است. توسعه‌ی صنعت گردشگری، به‌ویژه برای کشور ما که با معضلاتی همچون نرخ بالای بیکاری، محدودیت منابع ارزی و اقتصادی تک محصولی مواجه است و از اهمیت فراوانی برخوردار است. از این رو، به منظور تنوع بخشیدن به منابع رشد اقتصادی و همچنین ایجاد فرصت‌های جدید شغلی در کشور می‌بایست زمینه توسعه گردشگری به عنوان یک راهبرد رشد و توسعه اقتصادی فراهم گردد. از طرف دیگر، توزیع درآمد نمادی از عدالت است که رابطه‌ی مستقیمی با رشد اقتصادی و توسعه دارد و یکی از مهمترین اهداف سیاست‌گذاران اقتصادی در کشور می‌باشد. بر اساس مبانی اقتصادی موجود، یکی از راهکارهای بهبود در توزیع درآمد، توسعه‌ی گردشگری است. توسعه صنعت گردشگری برای کشورهای در حال توسعه که با معضلاتی چون درآمد سرانه نسبتاً پایین و توزیع نامناسب درآمد مواجه‌اند، از اهمیت فراوانی برخوردار است. در واقع می‌توان از درآمد حاصل از گردشگری برای بهبود وضعیت فقر و کنترل فقر بهره گرفت.

بنابراین با توجه به اهمیت گردشگری و نابرابری درآمدی در فرآیند رشد اقتصادی کشورها، این مطالعه را بر آن داشت تا به بررسی اثر توسعه گردشگری بر توزیع درآمد در استان‌های منتخب ایران پردازد. بدین منظور الگوی مطالعه از مطالعات پیشین در این حوزه استخراج گردید. به منظور برآورد مدل مطالعه برای بررسی اثر توسعه گردشگری بر توزیع درآمد در استان‌های منتخب ایران برای دوره مطالعه ۱۴۰۰-۱۳۹۰ از روش داده‌های پانل استفاده گردید. نتایج به‌دست آمده از برآورد مدل مطالعه نشان داد که اثر متغیرها همراستا با مبانی نظری و پیشینه‌ی مطالعات به خصوص مطالعات داخلی و مطالعاتی که در کشورهای در حال توسعه انجام شده است مانند روزن‌تراب و همکاران (۲۰۰۹)، آلام و پارامتی (۲۰۱۶)، فنگ و همکاران (۲۰۲۱)، خانزادی و همکاران (۱۳۹۷)، هوشمند و همکاران (۱۳۹۲) است.

بر این اساس شاخص گردشگری اثری مثبت بر توزیع درآمد دارد و به عبارتی باعث افزایش نابرابری در استان های ایران شده است. همچنین متغیرهای درآمد سرانه، نرخ بیکاری، ارزش صادرات، تورم و سرمایه گذاری خارجی جذب شده و ارزش صادرات استان ها اثر معنی داری بر ضریب جینی یا به عبارتی نابرابری درآمد در استان های کشور دارند.

از آنجایی که در این تحقیق نشان داده شد که گردشگری باعث ناعادلانه شدن توزیع درآمد می شود و به عبارتی رشد گردشگری در استان های ایران مراحل ابتدایی را سپری می کند و از طرفی بهبود گردشگری عمدتاً قشر درآمد ضعیف و متوسط را در نظر می گیرد، توصیه می شود که در تدوین سیاست های رشد و توسعه اقتصادی، جامعه با درآمد متوسط به پایین در نظر گرفته شده و سیاست های رشد و توسعه اقتصادی کشور بازنگری و بررسی مجدد شود؛ به طوری که با تمرکز هر چه بیشتر بر توسعه گردشگری از این مرحله هر چه سریعتر عبور شده تا نتایج تأثیرگذار بر توزیع درآمد ناشی از گردشگری پدیدار شود. سایر توصیه ها به صورت زیر ارائه می شود:

لزوم توجه به ایجاد اشتغال و کاهش نرخ بیکاری در جهت کاهش نابرابری درآمدی
لزوم بررسی و واکاوی ارتباط دوگانه رشد اقتصادی و نابرابری درآمدی و تبیین سیاست های رشد اقتصادی با در نظر گرفتن اثر افزایشی آن در نابرابری درآمدی
لزوم تغییر و تبیین سیاست های توسعه گردشگری با در نظر گرفتن جامعه هدف افراد فقیر در جهت اثرگذاری مثبت گردشگری بر نابرابری درآمدی
تدوین و بازنگری سیاست های صادراتی استان ها با انعکاس اثر مثبت صادراتی در فرایند کاهش شکاف درآمدی
وضع قوانین جذب سرمایه گذاری جدید در جهت اثرگذاری بر گروه های هدف مختلف در راستای کاهش نابرابری درآمدی.

سپاسگزاری: بدین وسیله از معاونت پژوهشی دانشگاه شهید چمران اهواز که در انجام این تحقیق مولف را مساعدت نمودند، قدردانی می‌شود.

تضاد منافع: نویسنده مقاله اعلام می‌کند که در انتشار مقاله ارائه شده تضاد منافی وجود ندارد.

منابع مالی: این مطالعه توسط معاونت پژوهشی دانشگاه شهید چمران اهواز با شماره گرنت SCU.EE1400.30460 حمایت مالی شده است.

ORCID

Sayed Amin Mansouri



<https://orcid.org/0000-0003-1231-4028>

Seyed Morteza Afghah



<https://orcid.org/0000-0001-8903-6998>

Shamim Shojaei



منابع

۱. حاتمی، امین، اثنی عشری، ابوالقاسم، و اسدی، نرجس. (۱۳۹۵). تاثیر گردشگری بر نابرابری درآمد در ایران (رهیافت الگوی خود توضیح برداری با وقفه های توزیعی ARDL). میراث و گردشگری، ۱(۴)، ۱۳۹-۱۵۶.
۲. خانزادی، آزاد، فلاحتی، علی، و حیرانی، زهرا. (۱۳۹۷). بررسی و تحلیل نقش و اثرات توسعه ی گردشگری بر توزیع درآمد در استان های ایران. گردشگری و توسعه، ۷(۱)، ۸۴-۱۰۰.
۳. راسخی، سعید، و محمدی، ثریا. (۱۳۹۶). اثر گردشگری بر توزیع درآمد برای کشورهای دی هشت. مجلس و راهبرد، ۲۴(۹۰)، ۳۰۹-۳۳۶.

۴. شریفی رنانی، حسین، صفایی شکیب، مریم و عمادزاده، مصطفی. (۱۳۸۸). بررسی اثر گردشگری بر رشد اقتصادی ایران (در سالهای ۱۳۶۸-۱۳۸۷)، اقتصاد مالی، ۶(۳)، ۱-۱۷.
۵. علیقلی‌زاده فیروزجایی، ناصر، قدمی، مصطفی و غریبی جویباری، محمود. (۱۳۹۸). بررسی اثرات گردشگری بر تغییرات کاربری اراضی شهری و روستایی (نمونه مورد مطالعه: شهرستان کلاردشت) محورهای موضوعی: مطالعات برنامه ریزی شهری و منطقه‌ای، ۲(۱۴)، ۳۹۵-۴۱۰.
۶. فرزین، محمدرضا، زندی، ابتهال، عبدی، مرجان و عباس پور، نیلوفر. (۱۳۹۲). شناسایی بخش‌های کلیدی در صنعت گردشگری ایران (بر مبنای مدل داده-ستانده)، اقتصاد مالی، ۳۲(۹)، ۸۱-۶۵.
۷. فرزین محمدرضا، عباس پور نیلوفر، اشرفی بکتا و ضرغام حمید. (۱۳۹۹). اثرات توسعه گردشگری ورودی بر توزیع درآمد بین خانوارها و شرکت‌ها، مطالعات اجتماعی گردشگری، ۱۶(۸)، ۱-۲۶.
۸. علیقلی‌زاده فیروزجایی، قدمی و غریبی جویباری. (۱۳۹۸). بررسی اثرات گردشگری بر تغییرات کاربری اراضی شهری و روستایی (نمونه مورد مطالعه: شهرستان کلاردشت). مطالعات برنامه ریزی سکونتگاه‌های انسانی، ۱۴(۲)، ۳۹۵-۴۱۰.
۹. کهن سال، محمدرضا، و توحیدی، امیرحسین. (۱۳۹۲). بررسی رابطه علی میان گردشگری و رشد اقتصادی در کشورهای عضو منطقه منا. فصلنامه اقتصاد مقداری، ۱۰(۴)، ۷۲-۵۵.

۱۰. منصوری، سید امین، افقه، مرتضی، و باوی، معصومه. (۱۴۰۲). بررسی تأثیر ابعاد توسعه مالی بر توزیع درآمد با تأکید بر داده‌های بورس اوراق بهادار تهران. *فصلنامه مطالعات اقتصادی کاربردی ایران*، ۱۲(۴۵)، ۲۲۳-۲۵۸.
۱۱. منصوری، سید امین. (۱۴۰۳). بررسی تأثیر تحریم‌ها بر رابطه علی بین فساد، نابرابری درآمدی و فقر در ایران. *فصلنامه اقتصاد مقصداری*، ۲۱(۱)، ۱۷۱-۲۰۱.
۱۲. مرادی، فاطمه، جعفری، محمد، و فتاحی، شهرام. (۱۴۰۲). تأثیر حکمرانی خوب بر نابرابری درآمد در کشورهای منتخب در حال توسعه و توسعه یافته؛ با تأکید بر کنترل فساد. *فصلنامه اقتصاد مقصداری*، ۲۰(۳)، ۱۱۰-۱۳۵.
۱۳. میرزایی، حسین و جلیلی، ساناز. (۱۳۹۰). تأثیر توسعه گردشگری بر رشد اقتصادی (مقایسه ایران و کشورهای منتخب)، *اقتصاد مالی*، ۵(۱۵)، ۷۳-۹۲.

14. Alam, M. S., & Paramati, S. R. (2016). The impact of tourism on income inequality in developing economies: Does Kuznets curve hypothesis exist? *Annals of Tourism Research*, 61, 111-126 .
15. Alstadsæter, A., Johannesen, N., & Zucman, G. (2019). Tax evasion and inequality. *American economic review*, 109(6), 2073-2103 .
16. Ardahaey, F. T. (2011). Economic impacts of tourism industry. *International Journal of Business and Management*, 6(8), 206-215 .
17. Blake, A., Arbache, J. S., Sinclair, M. T., & Teles, V. (2008). Tourism and poverty relief. *Annals of Tourism Research*, 35(1), 107-126 .
18. Brau, R., Lanza, A., & Pigliaru, F. (2003). How fast are the tourism countries growing? The cross-country evidence. *The Cross-Country Evidence (September 2003)*
19. Bai, J., & Ng, S. (2004). A PANIC attack on unit roots and cointegration. *Econometrica*, 72(4), 1127-1177.
20. Buhalis, D., Leung, X. Y., Fan, D., Darcy, S., Chen, G., Xu, F., Tan, G. W.-H., Nunkoo, R., & Farmaki, A. (2023). Tourism 2030 and the contribution to the sustainable development goals: the tourism review viewpoint. *Tourism Review*, 78(2), 293-313 .
21. Carrascal Incera, A., Fernández Fernández, M., & Pereira López, X. (2015). Spillover effects of tourism consumption between Galicia and the rest of Spain. *International Journal of Tourism Research*, 17(2), 185-195 .

22. Chu, K.-y., Davoodi, H. R., & Gupta, S. (2000). *Income distribution and tax and government spending policies in developing countries*. International Monetary Fund, Fiscal Affairs Department. <https://doi.org/10.22004/ag.econ.295547>
23. Dabla-Norris, E. (2015). Causes and Consequences of Income Inequality: A Global Perspective .
24. Fang, J., Gozgor, G., Paramati, S. R., & Wu, W. (2021). The impact of tourism growth on income inequality: Evidence from developing and developed economies. *Tourism Economics*, 27(8), 1669-1691 .
25. Garza-Rodriguez, J. (2019). Tourism and poverty reduction in Mexico: An ARDL cointegration approach. *Sustainability*, 11(3), 845 .
26. Gatti, P. (2013). Tourism, welfare and income distribution: The case of Croatia. *Turizam: međunarodni znanstveno-stručni časopis*, 61(1), 53-71 .
27. Greenwood, J., & Jovanovic, B. (1990). Financial development, growth, and the distribution of income. *Journal of political economy*, 98(5, Part 1), 1076-1107 .
28. Hoshmand, M., Daneshnia, M., Sotudeh, A., & Ghezelbash, A. (2013). Causality relationship between energy consumption, economic growth and prices: using panel data OPEC member countries .
29. Hudman, L. E., & Hawkins, D. E. (1989). *Tourism in contemporary society: an introductory text*. Prentice-Hall, Inc .
30. Incera, A. C., & Fernández, M. F. (2015). Tourism and income distribution: Evidence from a developed regional economy. *Tourism Management*, 48, 11-20 .
31. Kim, S. (2008). Spatial inequality and economic development: Theories, facts, and policies. *Urbanization and growth*, 133-1 .
32. Kuznets, S. (2019). Economic growth and income inequality. In *The gap between rich and poor* (pp. 25-37). Routledge .
33. Li, H., & Zou, H.-f. (2002). Inflation, growth, and income distribution: A cross-country study. *Annals of Economics and Finance*, 3(1), 85-101 .
34. Mamatzakis, E. C. (2008). Economic performance and public infrastructure: an application to Greek manufacturing. *Bulletin of Economic Research*, 60(3), 307-326 .
35. mosai, m. (2011). *Principles of tourism economics*. mahkame .
36. Page, S. J. (2014). *Tourism management*. Routledge .
37. Piketty, T. (2006). The Kuznets curve: Yesterday and tomorrow. *Understanding poverty*, 63-72 .
38. Ravallion, M. (1997). Can high-inequality developing countries escape absolute poverty? *Economics letters*, 56(1), 51-57 .

39. Reisinger, Y., & Steiner, C. (2006). Reconceptualising interpretation: The role of tour guides in authentic tourism. *Current issues in tourism*, 9(6), 481-498 .
40. Ritchie, J. B. (1993). Crafting a destination vision :Putting the concept of resident responsive tourism into practice. *Tourism Management*, 14(5), 379-389 .
41. Rosentraub, M. S., & Joo, M. (2009). Tourism and economic development: Which investments produce gains for regions? *Tourism Management*, 30(5), 759-770 .
42. Sadeghi Amroabadi, B., Mansouri, S. A., & Ahmadi, M. A. (2024). Investigating the Factors Affecting the Income Distribution on the Afghan Economy with Emphasis on Taxes. *Journal of Academic Research in Economics*, 16(2). https://www.jare-sh.com/downloads/jul_2024/amroabadi.pdf
43. Shahbaz, M., Solarin, S. A., Azam, M., & Tiwari, A. K. (2019). Tourism-induced income distribution in Malaysia: a practical experience of a truly Asian economy. *Current Issues in Tourism*, 1-20 .
44. Subramaniam, Y., Masron, T. A., & Loganathan, N. (2022). Tourism and income inequality. *Journal of Business and Socio-economic Development*, 2(2), 181-194 .
45. Sugiyarto, G., Blake, A., & Sinclair, M. T. (2002). *Economic impact of tourism and globalisation in Indonesia*. Christel DeHaan Tourism and Travel Research Institute, University of Nottingham .
46. Suraj, p. (2010). The Impact of Tourism on Income Inequality: An Econometric Assessment. *The UCLA Undergraduate journal of economics*, 47_99 .
47. Todaro, M. P., & Smith, S. C. (2020). *Economic development*. Pearson UK .
48. Tohamy, S., & Swinscoe, A. (2000). The economic impact of tourism in Egypt .

Reference [In Persian]

1. Aligholizadeh Firoozjaie, N., Ghadami, M., & Gharibi jooybari, M. (2019). An Investigation of Tourism Impact on Urban and Rural Land Use Pattern Changes (A Case Study: Kelardasht County). *Journal of Studies of Human Settlements Planning*, 2(14), 395-410. <http://sanad.iau.ir/fa/Article/1031596> [in Persian]

2. Farzin, M., Abbaspoor, N., Ashrafi, Y., & Zargham Borojeni, H. (2020). The Impact of Inbound Tourism Development on the Income Distribution among Households and Institutions (A Structural Path Analysis Approach). *Social Studies in Tourism*, 8(16), 0-0. <http://rimag.ir/fa/Article/35945> (in Persian)
3. Farzin, M., Zandi, A., Abdi, M., & Abbaspoor, N. (2015). Identifying the Key Sectors in the Tourism Industry of Iran: (An Input-Output Model Approach). *Financial Economics*, 32(9), 65-81. <http://sanad.iau.ir/fa/Article/1062889> [in Persian]
4. Hatami, A., Ezni Ashari, A., & Asadi, N. (2017). The Impact Of Tourism On Inequality In Iran (Ardl Method). *Heritage And Tourism Journal* 1(4), 139-156. <https://www.sid.ir/paper/257211/en> [in Persian]
5. khazadi, a., falahati, a., & heirani, z. (2018). Investigating and Analyzing the Role and Effects of Tourism Development on Income Distribution in the Provinces of Iran. *Journal of Tourism and Development*, 7(1), 84-100. http://www.itsairanj.ir/article_63613_f2a6869e53c7d919f51d0fa9a3c65f12.pdf [in Persian]
6. Kohansal, M. R., & Tohidi, A. (2014). Examining the Causal Link between Tourism and Economic Growth in the Member Countries of the MENA Region. *Quarterly Journal of Quantitative Economics (JQE)*, 10(4), 55-72. <https://doi.org/10.22055/jqe.2014.11623> [in Persian]
7. Mansouri, S. A. (2024). Investigating the Effect of Sanctions on Casual Relationship between Corruption, Income Inequality and Poverty in Iran. *Quarterly Journal of Quantitative Economics(JQE)*, 21(1), 171-201. <https://doi.org/10.22055/jqe.2024.43224.2544> (in persian)
8. Mansouri, S. A., Afghah, S. M., & Bavi, M. (2023). Investigating the Impact of Financial Development Dimensions on Income Distribution with Emphasis on Tehran Stock Exchange Data. *Journal of Applied Economics Studies in Iran*, 12(45), 223-258. <https://doi.org/10.22084/aes.2022.25664.3394> [in Persian]
9. Mehrara, M., & Shirmohammadi, P. (2019). The Effect of Tourism Revenues on Income Inequality with the Quantiles Panel Regression Approach (Case study: Selected Developing Countries). *Tourism Management Studies*, 14(46), 197-222. <https://doi.org/10.22054/tms.2019.10432> [in Persian]

10. Mirzaie, H., & Jalili, S. (2012). Impact of Tourism Development on Economic Growth (Compared to Iran and Selected Countries). *Financial Economics*, 15(5), 73-92. <http://sanad.iau.ir/fa/Article/1062914> [in Persian]
11. Moradi, F., Jafari, M., & Fatahi, S. (2023). The impact of good governance on income inequality in selected developing and developed countries with an emphasis on control of corruption. *Quarterly Journal of Quantitative Economics (JQE)*, 20(3), 110-135. <https://doi.org/10.22055/jqe.2021.37420.2374> [in persian]
12. Rasekhi, S., & Mohammadi, S. (2017). The Impact of Tourism on D-8 Countries' Income Distribution. *Majlis and Rahbord*, 24(90), 309-336. https://nashr.majles.ir/article_211.html?lang=en [in Persian]
13. Sharifi-Renani, H., Safaei-Shakib, M., & Emadzadeh, M. (2009). The Effect of tourism industry on economic growth : the case of Iran. *Financial Economics*, 3(6), 1-17. <http://sanad.iau.ir/fa/Article/1062725> [in Persian]